

Primavera 2016

Polítiques de desenvolupament local: estudi de casos i tendències 2

Joan Trias Badruna

@joantriasbad

Polítòleg, professor de ciència política de la UdG i investigador a la Fundació Pi i Sunyer.

Membre del Col·lectiu Fàbric

Presentació. El context de les polítiques de desenvolupament local a Catalunya

Les polítiques públiques locals en l'àmbit del desenvolupament econòmic al nostre país han estat variades i amb resultats desiguals al llarg de les darreres dècades. En general, podem dir que s'ha anat passant d'una simple juxtaposició de polítiques d'ocupació i de promoció cap a una visió més integrada amb un catàleg de serveis cada cop més extens.

Amb tot, la crisi econòmica dels darrers anys i els canvis que s'han produït a escala global, han tingut grans repercussions i han provocat l'aparició de nous problemes que han superat de llarg el marc i els esquemes sobre els que les polítiques de desenvolupament local estaven acostumades a operar.

A resultes d'això, els ajuntaments i els governs locals s'han vist immersos en una espiral de canvis i demandes a les quals han hagut de donar resposta, la major part de vegades sense tenir els recursos econòmics suficients ni el marc competencial necessari. En aquest context, el concepte d'innovació ha anat agafant força fins al punt de convertir-se en un dels objectius principals de les polítiques de desenvolupament econòmic (Estela, 2012).

En aquest article repassarem alguns exemples emergents d'aquestes polítiques innovadores a partir d'una recerca i selecció de bones pràctiques en municipis catalans de més de 10.000 habitants, i posarem l'èmfasi en els principals aspectes comuns en totes elles. Des d'una perspectiva aplicada, argumentarem que són la capacitat de treball en xarxa, l'assumpció d'un lideratge relacional, la integració del dinamisme social, i la incorporació d'elements de l'economia social els que fan que aquestes polítiques estiguin tenint uns millors resultats i un major impacte sobre la comunitat.

Val a dir que en aquest article entendrem les polítiques de desenvolupament des d'un enfocament integral que depassa l'àmbit estrictament econòmic i que inclou també elements d'inclusió i cohesió social. Dit d'una altra manera, atendrem a allò que alguns autors han anomenat "desenvolupament econòmic i comunitari" (Rosetti, 2010). Precisament veurem com aquesta concepció més oberta del desenvolupament ha permès en els darrers temps unes polítiques més innovadores i de major impacte social.

Fem xarxa, millor treballar en equip

El primer denominador comú que destaquem entre les polítiques emergents de desenvolupament local és la capacitat de teixir aliances i establir xarxes de treball més enllà dels

marcs municipals propis de cada ajuntament. Aquest no és un fet nou en si mateix, però sí que ho és la tendència d'aquesta pràctica a expandir-se i consolidar-se, fins al punt que l'establiment d'una vasta xarxa d'agents interconnectats es fa indispensable per estimular la innovació (Estela, 2012).

Les xarxes i aliances amb altres actors poden ser a escala local, regional, nacional o internacional, sempre en funció de les possibilitats i l'objectiu de cada actuació. Així per exemple, una extensa xarxa local d'organitzacions econòmiques, socials i polítiques ha estat la clau de l'èxit del Consell de Seguiment de la Crisi Econòmica, a Molins de Rei, una iniciativa que neix amb la voluntat de pal·liar els greus efectes de la crisi econòmica però que adopta una visió transversal gràcies a la diversitat dels seus membres. El Consell efectua una sèrie de propostes multidisciplinars que passen a formar part del full de ruta del govern municipal i que s'avaluen públicament de manera periòdica.

En altres ocasions, es requereix una xarxa que integri diferents nivells de govern, com és el cas del projecte d'innovació econòmica Maresme Marítim, liderat per la ciutat de Mataró, que en el seu inici va implicar nou entitats públiques i privades de la comarca, entre elles diversos ajuntaments i el consell comarcal, comptant amb el suport i el finançament de la Generalitat i les institucions europees. El projecte va identificar un clúster de 484 empreses i es va constituir després en una associació publicoprivada amb personalitat jurídica pròpia que, a través dels seus diversos programes, ha aconseguit transformar el potencial del port, les platges i la costa del Maresme.

Liderar o com liderar, aquesta és la qüestió

Molt lligat al treball en xarxa, hi trobem el concepte de govern relacional, entès com aquell govern capaç d'interactuar, dialogar i pactar amb un gran nombre d'actors a fi de dissenyar, executar i avaluar les polítiques públiques de manera democràtica i conjunta (Garcia Jané, 2014).

Un exemple de govern i lideratge relacional ha estat l'exercit per l'ajuntament de Tarragona en el marc de la futura celebració en aquesta ciutat dels Jocs Mediterranis del 2017. Precisament en un moment en què la celebració de grans esdeveniments s'ha convertit en un assumpte polèmic, el Consistori proposa la definició d'un Pla Estratègic pel Llegat Econòmic dels Jocs a través d'un complex procés participatiu a nivell local i regional, que ha convocat més de 300 entitats i que ha tingut una durada d'un any. Aquest procés s'ha dut a terme a través de la Taula estratègica per la dinamització econòmica i la reactivació de l'ocupació en el marc dels Jocs Mediterranis, òrgan que busca estimular i potenciar de manera estratègica els efectes econòmics d'aquest esdeveniment a la ciutat i al conjunt de la seva àrea metropolitana.

D'una manera semblant, podem destacar la iniciativa de l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat, que va decidir transformar un equipament municipal en un Centre d'emprenedoria social, Coboï, mitjançant un procés de cocreació que va incloure un ampli procés participatiu de barri i el suport d'un grup assessor format per 18 entitats especialitzades.

En els dos casos esmentats, el lideratge de l'ajuntament es recolza i legitima a través de dinàmiques inclusives tals com processos participatius o cocreatius, sense els quals aquests projectes haurien nascut molt més febles.

Quan la pressió ve de baix

Però de la mateixa manera que assumim la necessitat d'un lideratge clar, hem d'admetre que en un món que canvia tant ràpidament, l'administració no pot aparèixer sempre com a agent principal o hegemònic (Rebollo, 2014).

Cada cop més, són el dinamisme i la iniciativa ciutadana -sovint en la forma de nous moviments socials- els que han pres la davantera a l'hora de respondre als nous reptes socials provocats per la crisi econòmica. En aquestes circumstàncies, les polítiques de desenvolupament més exitoses han estat aquelles que han sabut ser un motor facilitador d'aquest dinamisme social: donant-li suport, canalitzant-lo a través d'institucions, o dotant-lo de les eines necessàries per poder portar a terme programes més ambiciosos.

Un clar exemple d'això és la formació de nombroses Taules d'Habitatge a nivell municipal, en gran part sorgides per la pressió d'entitats com la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH), que han posat la qüestió de l'habitatge a l'agenda municipal i han aconseguit un impacte rellevant a diversos nivells.

A la ciutat de Terrassa s'ha constituït de forma paral·lela una Taula de la Pobresa Energètica que, a part d'intentar minorar els efectes d'aquest tipus de pobresa, promou alternatives energètiques, mesures d'eficiència i tallers formatius per transitar cap un model energètic més sostenible.

Una economia emergent

Per últim, un dels aspectes més rellevants en diversos casos d'èxit de polítiques públiques de desenvolupament ha estat l'adopció del que s'anomena economia social i solidària (ESS).

En aquest sentit, hem de posar en relleu el projecte de moneda local iniciat per l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. La intenció d'aquesta política econòmica és dotar la ciutat d'una eina de pagaments digital que estimuli el comerç de proximitat i la demanda de productes locals. La iniciativa sorgeix en el marc d'un projecte europeu amb altres ciutats pilot, i es preveu que la moneda entrarà en circulació el 2016, essent la primera moneda local de l'estat impulsada per un Ajuntament.

Una experiència amb més recorregut és el Centre d'emprenedoria social, Coboï, de Sant Boi de Llobregat. Aquest centre, que es defineix com un laboratori cívic d'emprenedoria i economia social, exerceix a la pràctica com una incubadora d'empreses locals amb valors socials i solidaris, i ja ha acompanyat una trentena de projectes d'emprenedoria social. A més d'aquesta línia de treball, Coboï ha creat un programa conjunt amb el Consistori per donar sortida econòmica a diversos espais buits o infrautilitzats de la ciutat, com és el cas de diversos quioscos urbans abandonats, alguns dels quals ja s'han *refundat* amb projectes privats amb valors solidaris.

Conclusions. Cap a un desenvolupament més comunitari?

Hem repassat en aquest article un conjunt de polítiques de desenvolupament econòmic i comunitari que han transcendit pel seu grau d'innovació. Hem trobat en tots aquests casos un conjunt d'aspectes emergents i comuns, que hem sintetitzat en la capacitat de treball en xarxa, l'assumpció d'un lideratge relacional, la integració del dinamisme social, i la incorporació d'elements de l'economia social.

Posades en un context més ampli, aquestes experiències no les podem entendre només com a fruit conjuntural de la recent crisi econòmica, sinó que formen part d'una transformació més profunda i de caràcter estructural, que s'inicia amb l'aparició d'internet i que poc a poc va alterant els elements estructuradors de la vida, la societat i les institucions tal com fins ara l'havíem entès. D'altra banda, són tendències que sorgeixen en un context global d'auge de les ciutats i de domini dels problemes urbans a l'agenda mundial (Barber, 2015).

Tot plegat doncs, es pot veure com un primer desplaçament –encara incipient- de les polítiques de desenvolupament local des de la seva lògica tradicional (plans d'ocupació, teixit productius, etc.) cap a àmbits més quotidians i actuacions més comunitàries: taules de cooperació econòmica, xarxes de consum, projectes d'innovació econòmica i social, etc. (Subirats, 2014)

Hem d'assumir que els casos d'innovació són, per definició, contextuals i canviants, sempre en funció del lloc, moment i circumstàncies que li donen sentit. Malgrat això, no sembla exagerat afirmar que els quatre factors que hem ressenyat en aquest article tenen un potencial considerable per continuar determinant l'èxit de les polítiques de desenvolupament local en els propers temps.

Taula 1. Aspectes principals de les polítiques públiques i bones pràctiques emergents en matèria de desenvolupament local.

	Xarxa d'agents implicats	Lideratge relacional del govern local	Dinamisme social i pressió ciutadana	Aspectes de l'economia social i solidària (ESS)
Consell Seguiment Crisi Econòmica -Molins de Rei	Xarxa a nivell local	Implicació i institucionalització de la iniciativa	Molt potent i efectiva	Xarxes d'assistència, consum, intercanvi, etc...

Taules Habitatge -Diversos municipis	Xarxa a nivell local	Implicació i institucionalització de la iniciativa	Molt potent i efectiva	Xarxes d'assistència, consum, intercanvi, etc...
Disseny nova moneda local -Sta. Coloma G.	Xarxa a nivell internacional	Detecció d'oportunitat econòmicosocial	Poc influent	Experiències de monedes locals i socials a nivell europeu
Laboratori emprenedoria social -St. Boi Llobregat	Xarxa a nivell local/comarcal	Cocreació a través d'agents estratègics	Participació en el disseny inicial	Experiències diverses d'emprenedoria social
Maresme Marítim -Mataró	Xarxa a nivell comarcal	Visió de ciutat / capitalitat	Poc influent	Obert a nous nínxols de mercat (inclòs ESS)
Taula Estratègica JJMM 2017 -Tarragona	Xarxa a nivell comarcal/regional	Detecció d'oportunitat econòmicosocial	Procés participatiu ampli	Voluntat de promoure noves iniciatives econòmiques (inclòs ESS)

Font: Elaboració pròpia

Nota: En negreta es destaquen els dos aspectes més rellevants de cada cas d'estudi.

Bibliografia:

BARBER, B. *Si els alcaldes governessin el món. Països disfuncionals, ciutats emergents*, Barcelona: Els llibres d' Arcàdia, 2015.

BRUGUÉ, J.; BOADA, J.; BLANCO, I. "Innovació i polítiques públiques". A: *Guia d'economia social i solidària per a l'administració local*, Barcelona: Diputació de Barcelona, 2014, pàg. 85.

DÍAZ, L. "Canvi de cicle en les polítiques municipals de participació ciutadana". A: *Polítiques Públiques dels municipis catalans*, Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer, 2012.

ESTELA, O. [et. al.] *Iniciatives locals d'impuls a la innovació empresarial*, Barcelona: Diputació de Barcelona, 2012.

GARCIA JANÉ, J. "Conclusions i recomanacions: Ajuntaments per l'economia social i solidària". A: *Guia d'economia social i solidària per a l'administració local*, Barcelona: Diputació de Barcelona, 2014, pàg. 110.

REBOLLO, O. "Construir una nova política pública al voltant de l'economia social i solidària". A: *Guia d'economia social i solidària per a l'administració local*, Barcelona: Diputació de Barcelona, 2014, pàg. 61.

ROSSETI, N. "Polítiques de desenvolupament econòmic i ocupació: estratègies i discursos als municipis catalans". A: *Col·lecció "Inclusió Social"*, núm. 2, ICASS, 2010, pàg 95.

SUBIRATS, J. "Notes sobre canvi d'època i economia social. Noves polítiques de desenvolupament local?". A: *Guia d'economia social i solidària per a l'administració local*, Barcelona: Diputació de Barcelona, 2014, pàg. 20.

YSA, T. [coord] *Criterios para detectar buenas prácticas locales*, Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer, 2003

